

พฤติกรรมกำรป้องกันและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซีส (โรคฉี่หนู) ของประชาชนอำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

วัฒนาพร รักรวิษา* ปัตพงษ์ เกษสมบุญ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมกำรป้องกันและควบคุมโรค เลปโตสไปโรซีสของประชาชนอำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน อายุ 18-65 ปี พบว่า ประชาชนตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรคและความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคอยู่ในระดับดี พฤติกรรมเกี่ยวกับการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซีส ด้านบวกมีการปฏิบัติในระดับบ่อยครั้ง อันดับหนึ่งคือ การล้างผักที่เก็บมาจากไร่จากนาให้สะอาดก่อนรับประทาน ส่วนด้านลบ มีการปฏิบัติในระดับบางครั้ง อันดับหนึ่งคือ การซื้อยามากินเพื่อป้องกันเชื้อโรคเมื่อมีแผลหลังจากเดินลุยน้ำ ลักษณะที่อยู่อาศัย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และการได้รับความรู้เกี่ยวกับโรค ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกำรป้องกันและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซีส ส่วนแหล่งความรู้ความถึในการได้รับความรู้ ความรู้เกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรค และความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกำรป้องกันและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซีส

คำสำคัญ : พฤติกรรมกำรป้องกันและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซีส

Key Word : Prevention behaviors and control patrol to Leptospirosis

* โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านผาสุก อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

** ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ABSTRACT

Objectives: The study aimed at studying Behaviors Related to Prevention and Control of Leptospirosis Among People in Sri boon ruang District, Nong bua lam phu Province of 400 people aged 18-65 years. Results: The subjects had knowledge about the causes of the disease and about disease prevention at good level. Positive behavior are A practical level for frequently. washing vegetable before eating. The negative behavior A practical level for some time. 1) buying medicine to treat foot ulcer. It was also found that housing characteristics, gender, age, education, occupation and gain knowledge about the disease were not correlated with the prevention and control behaviors. Knowledge source, frequency of obtaining knowledge, knowledgeble about the causes of the disease and knowledgeble about the prevention of disease were correlated with the behaviors.

ภูมิหลังและเหตุผล (Background and rationale)

โรคเลปโตสไปโรซิส (Leptospirosis) หรือโรคฉี่หนู เป็นโรคติดต่อจากสัตว์สู่คน (zoonosis) สามารถติดโรคได้ในสัตว์หลายชนิดแต่พบมากในหนู ซึ่งเป็นแหล่งรังโรค ส่วนมากสัตว์ที่ไวต่อการรับเชื้อมักจะเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่มีอายุน้อยหรือลูกสัตว์ที่ไม่เคยได้รับภูมิคุ้มกันจากแม่มาก่อน มักจะพบการระบาดในเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน เนื่องจากเป็นฤดูฝนต่อหนาว มีน้ำขัง เกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรียรูปเกลียว เรียกว่า สไปโรเช็ต (Sapirochete) ชื่อเลปโตสไปรา (Leptospira) ในทางปฏิบัติ แบ่งชนิดเชื้อแยกย่อยตามวิธีการตรวจหาสารประกอบบนตัวแบคทีเรียจากเลือดของคน เรียกแต่ละชนิดย่อยว่า ซีโรวาร (Serovars) แบ่งออกได้มากกว่า 250 ซีโรวาร(2)

จากรายงานระบาดวิทยาของสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดหนองบัวลำภู ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม - 30 พฤศจิกายน 2554 พบผู้ป่วยทั้งสิ้น 166 ราย อัตราป่วยคิดเป็น 31.94 ต่อประชากรแสนคน พบผู้ป่วยสูงสุดที่อำเภอศรีบุญเรือง 127 ราย อัตราป่วยคิดเป็น 114.28 ต่อประชากรแสนคน ผู้ป่วยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและหาปลา โดยพบในเพศชายมากกว่าเพศหญิง เกือบทั้งหมดพบในพื้นที่เขตชนบท และจากการสอบสวนโรคพบว่าการติดเชื้อน่าจะเป็นผลโดยตรงจากการสัมผัสเชื้อจากแหล่งรังโรคที่เกี่ยวข้องเช่น การทำนา การออกหาปลาตามแหล่งน้ำ

ธรรมชาติ และที่สำคัญผู้ป่วยเกือบทั้งหมดยังขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันตนเอง จึงไม่สามารถป้องกันและควบคุมโรคได้(1)

จากสถานการณ์ข้างต้น ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของปัญหาสุขภาพที่เกิดจากโรคเลปโตสไปโรซิส จึงได้ศึกษาพฤติกรรม การป้องกันและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิส อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ปี 2555 เพื่อส่งผลให้ประชาชนเกิดความตระหนักในพฤติกรรม การป้องกันตนเองและพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องและเหมาะสมและเพื่อวางแผนในการดำเนินงานด้านการป้องกันและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิสต่อไป

วัตถุประสงค์ (Objective)

1. ศึกษาพฤติกรรม การป้องกันและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิสของประชาชน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
2. ศึกษาความรู้เกี่ยวกับโรคเลปโตสไปโรซิสของประชาชน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
3. ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านคุณสมบัติส่วนบุคคล ความรู้เกี่ยวกับโรคเลปโตสไปโรซิสต่อพฤติกรรม การป้องกันและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิสของประชาชน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ระเบียบวิธีศึกษา (Methodology)**วัสดุที่ใช้ในการศึกษา**

แบบสอบถาม การเก็บข้อมูล

กลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู อายุ 18-65 ปี การคำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม WINPEPI ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 400 คน

วิธีการศึกษา**รูปแบบการศึกษา**

เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

วิธีการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูล ผู้ศึกษาได้ทำหนังสือถึงโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่เป็นพื้นที่เป้าหมายในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ การนำเข้าข้อมูลด้วยวิธี data double entry

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) สถิติอนุมาน ได้แก่ Chi-Square และฟิชเชอร์เอกแซค (Fisher's exact) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคล และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรค เลปโตสไปโรซิสกับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรค

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

ปี 2556-2557

ผลการศึกษา (Results)

คุณลักษณะส่วนบุคคล ประชาชนตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 65.00 มีลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นที่ราบ ที่ดอน ร้อยละ 18.00 และใกล้บ่อน้ำ ลำคลอง ร้อยละ 17.00 เพศชาย ร้อยละ 49.50 และหญิง ร้อยละ 50.50 อายุเฉลี่ย 39.60 ปี ทำนา ร้อยละ 44.5 ทำไร่ ร้อยละ 24.80 และสวนยางพารา ร้อยละ 13.30 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 32.80 อนุปริญญา/ปวส. ร้อยละ 30.50 และมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 18.50

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรค เลปโตสไปโรซิส

1. การได้รับความรู้ ประชาชนตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 92.30 เคยได้รับความรู้ (ที่ร้อยละ 58.30 เสียตามสาย ร้อยละ 28.80 และวิทยุ ร้อยละ 5.30) ร้อยละ 7.70 ไม่เคยได้รับความรู้
2. ความถี่ในการได้รับความรู้ สำหรับประชาชนตัวอย่างที่เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับโรค เลปโตสไปโรซิส พบว่า ความถี่ในการได้รับความรู้ คือ 3 -50 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 49.10 2-3 ครั้ง/เดือน ร้อยละ 32.50 และทุกสัปดาห์ ร้อยละ 18.40
3. ความรู้เกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรค ประชาชนตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 67.50 มีความรู้ในระดับปานกลาง ร้อยละ 18.50

มีความรู้ระดับดี และ ร้อยละ 14.00 มีความรู้ระดับต่ำ

4. ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคประชาชนตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 65.80 มีความรู้ในระดับดี ร้อยละ 22.20 มีความรู้ในระดับปานกลาง และร้อยละ 12.00 ระดับต่ำ

พฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิส

พฤติกรรมด้านบวก ภาพรวม ประชาชนตัวอย่างมีพฤติกรรมปฏิบัติ ในระดับบ่อยครั้ง รายด้านอันดับที่หนึ่ง คือ การล้างผักที่เก็บมาจากไร่จากนาให้สะอาดก่อนรับประทาน อันดับที่สอง คือ การเก็บอาหารใส่ตู้หรือมีฝาปิดมิดชิดเสมอ และการอาบน้ำทำความสะอาดเมื่อเดินลุยน้ำและโคลน อันดับที่สาม คือ การจัดการสิ่งแวดล้อมในบ้านและชุมชนเมื่อมีการรกรุงรัง

พฤติกรรมด้านลบ ภาพรวม ประชาชนตัวอย่างมีพฤติกรรมปฏิบัติในระดับ บางครั้ง รายด้านอันดับที่หนึ่งคือ การซื้อยามากินเพื่อป้องกันเชื้อโรคเมื่อมีแผลหลังจากเดิน อันดับที่สองคือ การเดินลุยน้ำเมื่อมีแผล อันดับที่สามคือ การไปซื้อยามากินเองไม่ต้องไปพบแพทย์เมื่อมีไข้หรือปวดเมื่อยกล้ามเนื้อเป็นนาน 3-4 วัน

ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านคุณสมบัติส่วนบุคคล และความรู้เกี่ยวกับโรคเลปโตสไปโรซิสต่อพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิส

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างคุณสมบัติส่วนบุคคล และความรู้ความเข้าใจในการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิส ต่อพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิส ด้วยสถิติไค-สแควร์ (χ^2 - test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

1. คุณลักษณะส่วนบุคคล เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิส

2. ความรู้เกี่ยวกับโรคเลปโตสไปโรซิส การได้รับความรู้เกี่ยวกับโรคไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิส ส่วนแหล่งความรู้เกี่ยวกับโรค ความถี่ในการได้รับความรู้ ความรู้เกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรค และความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิส

ตาราง 1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเลปโตสไปโรซีส

ความรู้ความเข้าใจ	จำนวน	ร้อยละ
การได้รับความรู้		
ไม่เคย	31	7.70
เคย	369	92.30
รวม	400	100
ที่ได้รับความรู้		
วิทยุ	21	5.20
ทีวี	233	58.30
เสียงตามสาย	115	28.80
รวม	369	92.30
ความถี่ในการได้รับข้อมูล		
ทุกสัปดาห์	68	18.40
3 - 5 ครั้ง/สัปดาห์	181	49.10
2-3 ครั้ง/เดือน	120	32.50
รวม	369	100
ความรู้เกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรคเลปโตสไปโรซีส		
ความรู้ต่ำ	56	14.00
ความรู้ปานกลาง	270	67.50
ความรู้ดี	74	18.50
รวม	400	100
ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซีส		
ความรู้ต่ำ	48	12.00
ความรู้ปานกลาง	89	22.20
ความรู้ดี	263	65.80
รวม	400	100

ตาราง 2 พฤติกรรมการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิส

พฤติกรรม	\bar{x}	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
พฤติกรรมด้านบวก			
1. การล้างผักที่เก็บมาจากไร่ จากนา ให้สะอาดก่อนรับประทาน	2.79	0.83	บ่อยครั้ง
2. การเก็บอาหารใส่ตู้หรือมีฝาปิดมิดชิดเสมอ	2.70	0.78	บ่อยครั้ง
3. การอาบน้ำทำความสะอาด เมื่อเดินลุยน้ำและโคลน	2.53	0.90	บ่อยครั้ง
4. การจัดการสิ่งแวดล้อมในบ้านและชุมชนเมื่อมีการรกร้าง	2.53	0.79	บ่อยครั้ง
5. การสวมรองเท้าบูทเมื่อมีแผลเวลาเดินลุยน้ำ	2.48	0.78	บางครั้ง
6. การสนใจอ่านข่าว ประชาสัมพันธ์ด้านการป้องกันโรค	2.45	0.71	บางครั้ง
7. การอ่านหนังสือและติดตามข่าวด้านสุขภาพหรือข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกันโรคฉี่หนูจากสื่อต่างๆ	2.43	0.64	บางครั้ง
8. การรีบไปปรึกษา อสม. และเจ้าหน้าที่อนามัย เมื่อสงสัยว่าได้รับเชื้อ	2.42	0.80	บางครั้ง
9. การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมป้องกันโรคฉี่หนูในชุมชน	2.37	0.80	บางครั้ง
10. การกำจัดหนูทุกครั้งเมื่อมีหนู ชุกชุมในบ้าน	2.36	0.69	บางครั้ง
รวมทุกประเด็น	2.51	0.79	บ่อยครั้ง
พฤติกรรมด้านลบ			
1. การซื้อยามากินเพื่อป้องกันเชื้อโรคเมื่อมีแผลหลังจากเดินลุยน้ำ	2.60	0.77	บ่อยครั้ง
2. การเดินลุยน้ำเมื่อมีแผล	2.55	0.88	บ่อยครั้ง
3. การไปซื้อยามากินเองไม่ต้องไปพบแพทย์เมื่อมีไข้หรือปวดเมื่อยกล้ามเนื้อเป็นเวลานาน 3-4 วัน	2.37	0.84	บางครั้ง
4. การกินอาหารที่วางทิ้งไว้โดยไม่มีภาชนะปกปิด	2.34	0.89	บางครั้ง
5. การกินอาหารที่ค้างคืนและสงสัยมีหนูมาฉี่รด	2.21	0.89	บางครั้ง
รวมทุกประเด็น	2.41	0.86	บางครั้ง

วิจารณ์ (Discussion)

1. พฤติกรรมการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิส พฤติกรรมด้านบวก ประชาชนตัวอย่างมีพฤติกรรมการปฏิบัติในระดับ ป่อยครั้ง ส่วนพฤติกรรมด้านลบ ประชาชนตัวอย่างมีพฤติกรรมการปฏิบัติในระดับ บางครั้ง เท่านั้น อธิบายได้ว่า ประชาชนในปัจจุบันเข้าถึงระบบการศึกษาได้มากขึ้น อีกทั้งหน่วยงานด้านสาธารณสุขในเขตอำเภอศรีบุญเรือง มีการจัดกิจกรรม/ประชาสัมพันธ์/ให้ความรู้ เกี่ยวกับโรคเลปโตสไปโรซิสอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนมีความรู้ที่ถูกต้อง จึงมีพฤติกรรมการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิสที่ถูกต้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรียา อินทะนิต (2552) ทำการศึกษาพฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อโรคเลปโตสไปโรซิสของเกษตรกร อำเภอ เวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย พบว่า มีพฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อโรคเลปโตสไปโรซิส โดยรวมอยู่ในระดับดี

2. ลักษณะที่อยู่อาศัย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิส เนื่องจากหน่วยงานด้านสาธารณสุขในเขตอำเภอศรีบุญเรือง มีการดำเนินงานด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเลปโตสไปโรซิสอย่างทั่วถึง และต่อเนื่อง ประชาชนถึงแม้จะมีลักษณะที่อยู่อาศัย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ แตกต่างกัน แต่ก็มีพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิสไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประเสริฐศักดิ์ กายนาคา (2545) ศึกษาเรื่อง

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิสในเกษตรกร อำเภอ ภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 290 คน ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยทางชีวสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิส

3. แหล่งความรู้เกี่ยวกับโรค ความถี่ในการได้รับความรู้ ความรู้เกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรค และความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรค มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิส อธิบายได้ว่า เมื่อประชาชนมีการรับรู้เกี่ยวกับโรคเลปโตสไปโรซิส แตกต่างกันจะทำให้ประชาชนปฏิบัติพฤติกรรม ที่ส่งเสริมสุขภาพแตกต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีมนุษยนิยมของ Maslow ที่อธิบายว่า มนุษย์มีความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) ได้แก่ ความต้องการความอบอุ่นมั่นคงความต้องการหนีห่างจากอันตราย ความต้องการหนีจากความเจ็บปวด และ Pender (1987) กล่าวว่า บุคคลจะลงมือกระทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ ตลอดจนจนปฏิบัติกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตนั้น เป็นผลจากการได้รับอิทธิพลของปัจจัย 3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านความรู้การรับรู้ (Cognitive perceptual factors) ของบุคคล ปัจจัยส่งเสริม (Modifying factors) และสิ่งชักนำในการปฏิบัติ (Cues to action) และสอดคล้องกับงานวิจัย

ของ นุชนางค์ ภูวสันติ (2545) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมกำบังและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิสของประชาชนอำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ การได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรืออาสาสมัคร มีความสัมพันธ์ ทางบวกกับ พฤติกรรมกำบังและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิสของประชาชน เมื่อประชาชนมีการรับรู้เกี่ยวกับโรคเลปโตสไปโรซิส แตกต่างกัน จะทำให้ประชาชนปฏิบัติพฤติกรรมในการกำบังและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิส แตกต่างกัน

ข้อยุติ (Conclusions)

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการกำบังโรค อยู่ในระดับดี และพบว่า ระดับความรู้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกำบังและควบคุมโรค ประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการกำบังโรค ในระดับดี มีพฤติกรรมการกำบังและควบคุมโรค ในระดับ บ่อยครั้ง ส่วนประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการกำบังโรค ในระดับต่ำ มีพฤติกรรมการกำบังและควบคุมโรค ในระดับ บ่อยครั้ง

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgements)

คณะอาจารย์ประจำภาควิชา เวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เอกสารอ้างอิง (Reference)

1. ฉันทพิชญา ไพธิดาจันทร์, ยง เกียรติชัยพฤกษ์, บุญตา เจนสุขอุดม. **พฤติกรรมกำบังโรคไข้หวัดนกของเครือข่ายแกนนำสุขภาพ**. กระทรวงสาธารณสุข. กรุงเทพฯ. 2551
2. ธนวรรณ อิมสมบุญณ์. 2541. **คู่มือดำเนินงานสุขศึกษาเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพในการควบคุมโรคติดต่อ**. ใน เอกสารวิชาการเพื่อสนับสนุนงานโครงการงานพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานสุขศึกษาในงานสาธารณสุข กรมควบคุมโรคติดต่อ, กรุงเทพฯ. 312 น.
3. นุชนางค์ ภูวสันติ. 2546. **ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการกำบังและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิส ของประชาชนอำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาสุขศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
4. ประเสริฐศักดิ์ กายนาคา. 2545. **ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการกำบังและควบคุมโรคเลปโตสไปโรซิส ในเกษตรกร อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสุขศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
5. ปรียา อินทะนิต. 2552. **พฤติกรรมการกำบังการติดเชื้อโรคเลปโตสไปโรซิสของเกษตรกรอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย**. วิทยานิพนธ์ พยาบาลศาสตร์มหาบัณฑิต.

- สาขาการพยาบาลชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
6. ไพโรจน์ ชุ่มสมบัติ. (2534). **เลปโตสไปโรซิส
ในศาสตร์ป้องกัน**. กรุงเทพมหานคร:
สหประชาพานิชย์การพิมพ์.
7. Kasl SV and Cobb S. **health behavior
illness behavior and sick role
behavior**. New York:Plenum
Press 1966.
8. Pender NJ. 1987. **Health promotion
in nursing practice**. 2 nd ed. East
Norwalk : Applitoneen tury - Crofts